

„ПЕСЕН ЗА ЧОВЕКА” - ВАПЦАРОВ

ЧОВЕКЪТ И НЕГОВИТЕ ЖИТЕЙСКИ ПРЕОБРАЖЕНИЯ ВЪВ ВАПЦАРОВОТО СТИХОТВОРЕНИЕ

(план)

1. УВОДНИ ДУМИ: Никола Вапцаров е поет от европейска и световна величина. Времето, в което живее го изправя пред съдбовен, екзистенциален избор. Вапцаров отстоява до край принципната позиция на хуманната си природа, избрал защитата на човешкото дори с цената на най-скъпото - живота си. Тази негова позиция определя трудностите и препятствията в по-нататъшния му живот. Човекът и неговият морал, неговите нравствени устои са поставени на изпитание не в минал момент, както формално отбелязват и двамата участници в спора чрез множеството глаголни форми в стихотворението. Времето противоречие между отминалостта на престъпните действия и тревогата за човешкия морал в новото време разкрива човешката нравственост. Творбата е наречена песен, защото е наситена с много скрити и явни противоречия и едно от тях откриваме в самото заглавие и освен това е едновременно е част от художествената структура на творбата. Словосъчетанието „песен за човека” носи особен драматизъм и философска обобщителност за всевечните човешки проблеми.

2. ТЕЗА: Човекът и неговите житейски преобразования в тази творба са представени чрез крайните позиции на участниците в спора, чиито аргументи са две еднакви по същност логически разсъждения: човекът извършва най-тежкото престъпление-убийство, но винаги за стореното ще получи възмездие. В тази привидно логическа верига - „престъпление-наказание-съд” се появява противоречивост на човешкото съзнание, оценяващо нравствените причини, подбуди и прояви на личността. Диспутът между двамата разгорещени участници носи речевите белези на ежедневния разговор с характерните за негодиалогичност, недоизказаност, възможност за смислово уточняване.

3. СЪЩИНСКА ЧАСТ:

3.1 Нарушаване на основните човешки норми.

Основните човешки норми и морал биват нарушени с помощта на престъплението. Убийството на човек от семейството е сред най-тежките грехове и би трябвало да се оценява еднакво от участниците в спора на тъмната страна от човешката душа. Според дамата, тревогата е предизвикана само от загубената вече нравствена мярка, но за нейният опонент престъплението е несъвместимо не само с миналото, но преди всичко с времето, което предстои - „новото време”. Именно то и неговите възможности за нравствен катарзис на личността не могат да бъдат разбрани от дамата.

а) Поетът подчертава тежестта на престъплението въвеждайки казуса, чийто смисъл отвежда към библейското братоубийство. На „потоците от ропот и словесна

атака” се противопоставя словото, което е изречено „без злоба” дори „човешки”. Това престъпление не само предизвиква гнева на дамата, не само противоречи на християнския морал но и смущението на нейния опонент, маркирано с многозначещото многоточие:

*Измил се,
На черква отишъл подире
и... после му станало леко*

б) В контраст с темата за братоубийството е широко разгърнатия разказ на отцеубийството. Вторият тематичен акцент, който води до развой на сюжетното действие на творбата, е разказ за промяната на човека. Героят на драмата, въвеждаща тема за отцеубийството, извършва непростимо престъпление заради пари. Но е заловен и осъден на смърт, защото злото не остава ненаказано. При отказа на дамата и въвеждането на темата за мотивите, диспутът се задълбочава. В черновия вариант на стихотворението, Вапцаров отделя повече внимание на разсъжденията от страна на дамата, която освен омразата си към човека проявява и своето възмущение:

*И дамата млъкна,
доволна навярно,...
...И после погледна с насмешка.*

И въпреки всичко омразата към човека не може да бъде доказана с извършеното от него престъпление:

*-Ах, моля, запрете!
Аз мразя човека
Не струва той вашата защита!*

Обвинителката категорично не допуска низките прояви на личността, без да се стреми да вникне в истинските причини за загубата на нравствените ценности. Изразявайки чувствата си емоционално, чрез плач и сълзи, дамата противопоставя спокойната и непредубедена „дисекция” на социалните причини, които не оневиняват престъпника, но разкриват сложната същност на човешката душа.

3.2 Наказанието.

Наказанието за двете престъпления, които по своята тежест са равни със спора между двамата опоненти, е представено в две различни възможности.

а) Опонентката въвежда основен аргумент в диспута - „човекът в новото време”, използвайки доказателствата си с помощта на пресата. В същото време се долавя липсата на каквато и да е конкретика при съобщаването на фактите, което в условен план, би могло да се счита и за липса на убедителни аргументи. Учудващо „на черква отишъл подире” има целта на морално възмущение и подчертава несъвместимостта между християнски етичен кодекс и извършеното всъщност зло. Явно, цитираният от дамата публицистичен текст е новина, въздействаща върху своите читатели по-емоционално и със силата на словото.

б) За разлика от дамата, която търси подкрепа за своята преднамерена теза, че човекът „не струва вашата защита” в прочетеното, нейният опонент използва в спора, в молитва за наказанието аналитично „без злоба човешки”. Без прибързани оценки той назовава извършеното престъпление „случка” и конкретизира мястото -

„Могила” - името на селото пряко се свързва със смъртта не само във физически аспект на човешкото съществуване, но и с историческата предопределеност на „старото” време, където подобни престъпления са възможни. Наказанието е предопределено от срод, но справедлив и човешки съд. Единственият въпрос е кога убиецът ще бъде разкрит и ще получи възмездие за стореният грях?

*Но в месец или пък
във седмица само
властта го откри и... съд.*

3.3 Различия.

Различни са начините на изкупление на стореното убийство, които двамата диспутиращи представят спора. Героят в разказите на дамата изкупва своя грях чрез църковно разкаяние и очевидно носи силата на душевното пречистване. Отецубиецът преминава през тежкия път на нравствения катарзис-човешки съд, нравствен пример за хората, които превръщат престъпника в обикновен човек.

*Тя - мойта - свърши...
Ще висна обесен...
...по-хубав от пролетен ден...*

Дори палачите разбират, че ще бесят не „злодеи”, а духовно просветлен човек - в утрото на неговата смърт те говорят тихо и чувстват „някакъв хлад”. Духовно приобщаване към човешки същества, истинско опрощаване за престъпника е дадено чрез словото на войника:

*Веднъж да се свърши...
Загазил си здравата, брат.*

В песента, която запява осъденият, са реабилитирани изконните човешки ценности. Това разбират и онези, които го гледат „с поглед безумен” дори „със страх”. Духовната чистота на човека кара затвора да „трепери” и мракът да удари на бяг.

3.4 Изразни средства и похвати.

а) стилистични средства - структурата на текста е изложена чрез разпространения в епоса похват „разказ в разказа” и е въведен втори „лирически глас”. Речта на лирическия-Аз е разнообразна. В нея присъстват елементи на научния стил и всекидневната реч. В текста се появяват разговорни думи и изрази. Поетът умело борави със средствата на риториката.

б) лексикални особености-строфите са начупени и доближават до разговорната реч, но присъствието на разговорното не ограничава функциите на реторичното

4. ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Поезията на Вапцаров в цялото си богатство носи идеята за обвързаността на историческите епохи, на човешките съдби от различните времена и в нея са намерили отражение в значителни идеи за човешкото съществуване. Вапцаровото творчество може да привлече неограничен кръг читатели, защото в него са намерили отражение общочовешки, а не политически въпроси. Човекът може да увисне на бесилото, но песента-не. Защото нейната сила е необикновена, възшебна. В разказа човекът е изстрадал вината си и пречистил душата си в покаянието.